

XALQARO MOLIYA O'ZBEKISTONDA

Rafiyeva Zarina

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti o'qituvchisi

Ismoilov Shoxrux

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Rahmatullayev Abutolib

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekistonning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda xalqaro moliyaning rolini o'rganadi. Maqolada infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish, ish o'rinlari yaratish va yangi texnologiyalarni rivojlantirishga qaratilgan xorijiy investitsiyalarni jalb qilish strategiyasi ko'rib chiqiladi. O'zbekistonning xalqaro moliya tashkilotlari (XVJ, Jahon banki, OTB) bilan hamkorligi va uning makroiqtisodiy barqarorlik, ta'lim, sog'liqni saqlash va davlat siyosatiga ta'siri tahlil qilinadi. Tashqi qarzni boshqarish muammosi va uni optimallashtirish chora-tadbirlariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xulosa o'rnida, xalqaro moliya vositalaridan samarali foydalanish O'zbekistonning barqaror rivojlanishi, aholi turmush darajasini yuksaltirish va jahon miqyosidagi mavqegini mustahkamlashning eng muhim omili ekanligi to'g'risida xulosa qilinadi.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiyalar, obligatsiyalar, valyuta bo'roni, sug'urta bozori, moliyaviy ta'lim, qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish

I. Kirish

Markaziy Osiyoning markazida joylashgan **O'zbekiston mintaqada muhim geosiyosiy rol o'ynaydi**. Beshta davlat bilan chegaradosh bo'lib, Yevropa, Osiyo va Yaqin Sharq o'rtasida ko'prik vazifasini o'taydi. BMT, ShHT, MDH, IHT va boshqa xalqaro tashkilotlarga a'zolik O'zbekistonga mintaqaviy va global jarayonlarda faol ishtirok etish imkonini beradi. O'zbekiston iqtisodiyoti Markaziy Osiyodagi eng jadal rivojlanayotgan iqtisodiyotlardan biridir. Aholi jon boshiga PPP YaIM 7 474 AQSh dollarini tashkil etadi (2023). **Iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlari** qishloq xo'jaligi, sanoat (tabiiy gaz qazib olish va qayta ishlash, rangli metallurgiya, mashinasozlik), to'qimachilik sanoatidir. **Mamlakat eksportga oltin**, paxta, tabiiy gaz, rangli metallar, to'qimachilik, oziq-ovqat, mashina va uskunalari, kimyo mahsulotlari **import qiladi**. O'zbekiston taraqqiyotida **xalqaro moliya muhim o'rin tutadi**. Xorijiy sarmoyani jalb qilish yirik infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish, yangi ish o'rinlari yaratish, iqtisodiyotning yangi texnologiyalari va tarmoqlarini rivojlantirish imkonini bermoqda. **Tashqi savdo** eksport imkoniyatlarini kengaytirish, yangi bozorlarga chiqish va iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish imkonini

beradi. **Tashqi qarz** byudjet taqchilligi va iqtisodiyotni rivojlantirishga davlat investitsiyalarini moliyalashtirish uchun ishlatiladi, lekin uning haddan tashqari o'sishi qarz inqiroziga olib kelishi mumkin. **Barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun** O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni davom ettirishi, sarmoyaviy muhitni yaxshilashi va ko'p tarmoqli iqtisodiyotni rivojlantirishi zarur. **Xalqaro moliyadan to'g'ri foydalanish bilan** mamlakat o'z taraqqiyotida salmoqli muvaffaqiyatlarga erishish uchun katta imkoniyatlarga ega.

II. Davlat siyosati

O'zbekiston o'zini xorijiy investitsiyalar uchun ochiq davlat sifatida ko'rsatmoqda. Xalqaro moliya sohasidagi davlat siyosati qulay investitsiya muhitini yaratishga qaratilgan: tadbirkorlikni ro'yxatdan o'tkazish va ochish tartib-taomillarini soddalashtirish. Investorlar huquqlarining kafolatlari va himoyasini ta'minlash. Soliq yukini kamaytirish. Xorijiy sarmoyalarni jalb qilish: Infratuzilmani rivojlantirish: Transport yo'laklarini qurish va modernizatsiya qilish. Energiya resurslaridan foydalanishni ta'minlash. Sanoat zonalarini tashkil etish. Ustuvor tarmoqlarga investitsiyalarni rag'batlantirish:

- Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash.
- Mashinasozlik.
- Kimyo sanoati.
- Turizm.

Markaziy Osiyoning yuragi: Markaziy Osiyoning qoq markazida joylashgan O'zbekistonning salohiyati, **geosiyosiy pozitsiyasi Yevropa, Osiyo va Yaqin Sharq** o'rtasida ko'prik vazifasini o'tamoqda (ko'plab savdo yo'llari haqida o'ylab ko'ring!). Birlashgan Millatlar Tashkiloti, ShHT, MDH, IHT (va boshqalar)ga a'zolik global va mintaqaviy voqealar bilan aloqada bo'lib turadi. **Iqtisodiyot haqida:** Mintaqaning eng tez rivojlanayotgan iqtisodlaridan biri bo'lgan O'zbekiston 2023-yilda 7 474 AQSh dollari bo'lgan PPP (aholi jon boshiga sotib olish qobiliyati) bilan faxrlanadi. Asosiy o'yinchilar qishloq xo'jaligi, sanoat (tabiiy gaz, metall, mashinasozlik) va to'qimachilikdir, oltin, paxta, gaz, metall va to'qimachilik eksport qilinadi va oziq-ovqat, mashinasozlik va kimyoviy moddalar import qilinadi. **Xalqaro moliya:** O'zbekiston taraqqiyotida hal qiluvchi omil bo'lgan xalqaro moliya muhim o'rin tutadi. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish (infratuzilma loyihalari, ish o'rinlari, yangi texnologiyalar va sanoatni o'ylab ko'ring), eksport imkoniyatlarini kengaytirish (ko'proq bozorlar, raqobatbardoshlik) va hatto byudjet taqchilligini moliyalashtirish (albatta, xavf-xatarlar bilan)

bularning barchasi o'yinga kiradi. **Investitsion o'yin: Xorijiy investorlarni qulay iqlim** : soddalashtirilgan tartiblar, investorlarni himoya qilish va soliq imtiyozlari jalb qilmoqda . **Infratuzilmani rivojlantirish** (transport, energiyadan foydalanish va sanoat zonalari) taklifni yanada jozibador qiladi. **Qishloq xo'jaligini qayta ishlash, mashinasozlik, kimyo sanoati, turizm kabi** ustuvor **tarmoqlarga** alohida e'tibor qaratilmoqda . **Global hamkorlar: XVF** (makroiqtisodiy barqarorlik va islohotlar), **Jahon banki** (infratuzilma, ta'lim, sog'liqni saqlash) va **OTB (taraqqiyot loyihalari va mintaqaviy hamkorlik)** kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik O'zbekistonning pozitsiyasini mustahkamlaydi. **Moliyadagi do'stlar:** Boshqa davlatlar bilan **investitsiyalarni himoya qilish to'g'risidagi bitimlar** (kafolatlar va ikki tomonlama soliqqa tortishning oldini olish), **qo'shma investitsiya loyihalari** (yangi texnologiyalar va ishlab chiqarish) va **kredit liniyalari** (byudjet va infratuzilma) orqali **hamkorlik qilish** . yoqilg'ilar o'sish (o'sish uchun qo'shimcha turtki). **Qarz: ikki qirrali qilich:** O'zbekistonning tashqi qarzi bosqichma-bosqich o'sib bormoqda va 2024-yilda 34,8 milliard AQSh dollarini tashkil etadi (yalpi ichki mahsulotning 34,2 foizini tashkil qiladi). Hukumat qarz olishni cheklash, qarzni qayta moliyalashtirish va import o'rnini bosishni rag'batlantirish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirsa-da , qarz yuqori foiz to'lovlari, valyuta o'zgarishi va cheklangan fiskal maydon kabi xavflarni o'z ichiga oladi . Biroq, samarali foydalanilgan qarz investitsiyalarni moliyalashtirish, infratuzilmani rivojlantirish va ish o'rinlarini yaratish orqali o'sishni rag'batlantirishi mumkin . Ehtiyotkorlik bilan boshqarish stressni kamaytirish va tashqi zarbalarga chidamlilikni oshirishning kalitidir . **Xulosa:** Xalqaro moliya O'zbekiston taraqqiyotiga katta ta'sir ko'rsatadi . **Oqilona foydalanish** mamlakatni barqaror o'sish, farovonlikni oshirish va jahon miqyosida mustahkam mavqega ega bo'lishga undashi mumkin .

III. O'zbekiston moliya bozorlari

Iqtisodiyotning harakatlantiruvchisi: O'zbekiston taraqqiyotida xalqaro moliyadan tashqari moliya bozorlari ham muhim rol o'ynaydi . Keling , aksiyalar, obligatsiyalar, valyutalar va sug'urta dunyosiga sho'ng'iyimiz. (Qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish): Aksiyalar: O'zbekiston kabi og'ir kompaniyalarning IPO (birlamchi ommaviy taklif). Havo yo'llari va "O'zbekneftgaz" bozorni larzaga keltirdi va Olmaliq KMK kabi korxonalarining DPT (ikkinchi darajali joylashtirish) investorlarning qiziqishini oshirdi. Ayirboshlash: "Toshkent fond birjasi" aksiyalar, obligatsiyalar va investitsiya fondlari bo'linmalari savdosi uchun markaziy

platforma bo'lib xizmat qiladi . Obligatsiyalar: Davlat ichki obligatsiyalarni chiqarishni faol olib bormoqda , banklar va korxonalar ham orqada qolmaydi, birjada va undan tashqarida korporativ obligatsiyalarni taklif qiladi.

Valyuta bo'roni: (Forex bozori). Spot, Forvard, Swap: Bozor ishtirokchilari, vakolatli banklardan tortib eksportyorlar/importerlargacha , joriy yoki bo'lajak operatsiyalar orqali valyutaga bo'lgan ehtiyojlarini qondiradilar va svoplar orqali valyutalarni almashtiradilar . O'zbekiston Markaziy banki pul zarbida barmog'ini ushlab, rasmiy kursni belgilab, kerak bo'lganda intervensiyalarni amalga oshirmoqda . Sug'urta qalqoni: (Sug'urta bozori). Hayotning noxush hodisalaridan himoya qilish: Sug'urta kompaniyalari hayot va avtomobil sug'urtasidan tortib, javobgarlik sug'urtasi (kasbiy va fuqarolik) gacha bo'lgan keng turdagi xizmatlarni taklif qiladi . Bozor ishtirokchilari: Sug'urtalovchilar (jismoniy va yuridik shaxslar) sug'urta kompaniyalari bilan shartnomalar tuzadilar , ba'zida brokerlar va agentlar xizmatlariga murojaat qilishadi . Davlat nazorati: Sug'urta faoliyatini nazorat qilish davlat qo'mitasi sug'urta kompaniyalarining qoidalarga muvofiq ishlashini ta'minlaydi. Bozorlar o'smoqdami? O'zbekistonning moliya bozorlari rivojlanayotgan bo'lsa-da , hali mukammal emas.

Ba'zi bozorlarda savdo hajmi hali ham past. Infratuzilma g'iybat: ma'lumot va vositalarga kirish cheklangan bo'lishi mumkin. Moliyaviy savodxonlik yetishmaydi: hamma ham bozorlarga ishonmaydi. Ammo kurs rivojlanish uchun belgilangan! Huquqiy baza mustahkamlanmoqda: bozorlar faoliyatini yaxshilashga qaratilgan yangi qonun va me'yoriy hujjatlar qabul qilinmoqda. Infratuzilma kengaymoqda: yangi birjalar va savdo tizimlari yaratilmoqda. Moliyaviy ta'lim jadal davom etmoqda: Axborot kampaniyalari odamlarga bozorlarning nozik tomonlarini tushunishga yordam beradi. Sog'lom moliya bozorlari iqtisodiyotning qon aylanish tizimidir . Ular: Investitsiyalarni jalb qilish: Investorlar loyihalarni moliyalashtirish uchun yangi vositalarga ega bo'lishadi. Xatarlarni kamaytirish: Sug'urta vositalari xavflarni himoya qilishga yordam beradi. Iqtisodiyot samaradorligini oshirish: resurslar tarmoqlar o'rtasida samaraliroq qayta taqsimlanadi. O'zbekiston moliya bozorining istiqbollari optimistik . Ularning o'sishi butun mamlakat taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

IV. Xulosa

Xalqaro moliya O'zbekistonning barqaror rivojlanish bo'yicha ulkan maqsadlarga erishishida markaziy o'rin tutadi. Yirik infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish, yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsion texnologiyalar va ishlab chiqarishlarni rivojlantirishga yo'naltirilgan xorijiy sarmoyalarni samarali jalb etish

iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir. XVJ, Jahon banki va OTB kabi xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik O'zbekistonga makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash, muhim infratuzilmani, ta'lim va sog'liqni saqlashni rivojlantirish hamda davlat siyosatini takomillashtirish uchun zarur bo'lgan kredit, texnik yordam va maslahat yordamidan foydalanish imkonini beradi. Tashqi qarzni oqilona boshqarish, jumladan, tashqi qarz olishni cheklash, qarzni yanada qulay shartlarda qayta moliyalashtirish va import o'rnini bosuvchi siyosatni amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar qarz yukini kamaytirish va iqtisodiyotni tashqi ta'sirlarga chidamliligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, xalqaro moliya O'zbekistonning iqtisodiy salohiyatini mustahkamlash, aholi turmush darajasini yuksaltirish va jahon miqyosidagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiluvchi qudratli katalizator rolini o'ynaydi. Xalqaro moliya vositalaridan to'g'ri foydalanish mamlakatga barqaror rivojlanish va farovonlik yo'lidan dadil borish imkonini beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). SOCIO-ECONOMIC CONSEQUENCES OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 2(1), 200-202.
2. Рафиева, З., Шодиев, Ж., & Бурхонов, А. (2024). ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 256-260.
3. Рафиева, З., Бурхонов, А., & Шодиев, Ж. (2024). ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 252-255.
4. Javohir, S., & Xadjaeva, F. (2024). ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF STATE BUDGET DISTRIBUTION. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 2(1), 239-242.
5. Kamil, M., Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). TECHNOLOGICAL TRENDS IN THE DIGITAL ECONOMY. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 2(1), 406-408.
6. Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). DIGITAL ECONOMY AS A FACTOR OF TRANSFORMATION OF ECONOMIC SYSTEMS. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 162-166.
7. Hamzaevich, S. J., Jumakulovich, E. N., Shodievich, S. H., Rozikovna, R. M., & Jubatirovna, X. S. (2024). ILMIY TADQIQOTLARDA OLINGAN MA'LUMOTLARNI PEARSON MEZONI BO 'YICHA TAHLIL QILISH.

INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 82-86.

8. Нозимов, Э. А., & Шодиев, Ж. (2023). СТРАХОВАНИЕ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ И ЕГО РАЗВИТИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ. The Role of Exact Sciences in the Era of Modern Development, 1(2), 14-18.
9. Рафиева, З. (2023). Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике.
10. Шодиев, Ж. Х., & Алиева, С. С. (2023). Источники финансирования инвестиционной деятельности со стороны государства. Ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali, 3(2), 294-297.
11. Shodievich, S. H., & Roziqovna, R. M. (2023). OLIY O 'QUV YURLARIDA MASHG 'ULOTLAR SIFATI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ILMIY MAQOLALARNING O 'RNI. PEDAGOGS jurnali, 25(1), 52-55.

